

Foto's Herman Sorgeloos

Katleen Van Langendonck

‘De essentie van verleiden is transformatie’

GESLACHT, SEKSE EN GENDER IN HET OEUVERE VAN ANNE TERESA DE KEERSMAEKER

‘Er was eens een vrouw die een man had doodgemaakt terwijl hij in zijn bad zat.’ Anne Teresa De Keersmaekers oom vertelde haar als kind het verhaal van Charlotte Corday, vrouw van adel, die in 1793 het enfant terrible van de Franse Revolutie, Jean-Paul Marat, vermoordde in zijn bad. Het is een verhaal dat De Keersmaeker bijbleef. Corday was ervan overtuigd dat ze haar land van de ondergang redde: ‘Ik doodde geen man, maar een wild beest dat het Franse volk opat’.

Meestal is het omgekeerd, zoals recent nog de man die zijn vrouw in bad doodstak omdat ze verliefd was op iemand anders.² Ook in De Keersmaekers recentste productie, *Kassandra, speaking in twelve voices*, zijn het mannen die doden. De Keersmaeker: ‘*Kassandra* gaat onder meer over vrouwelijkheid en de kracht van vrouwen. En over oorlog, dat nog steeds iets is van mannelijke krachten, waartegenover het vrouwelijk aanvoelen staat.’³

Het is de voorlopig laatste gedachtegang in een oeuvre dat de verschillen en gelijkenissen tussen mannen en vrouwen exploreert. In dit artikel belichten we dat maatschappelijk aspect van haar werk: in welke mate zijn Rosas-producties tegelijkertijd een weerspiegeling van, en een kritiek op bestaande rolpatronen in de samenleving? En welke strategieën worden hiervoor gebruikt?

Omdat sekse en gender niet dé rode draad, maar wel een belangrijke leidraad zijn in het kluwen van betekenissen dat De Keersmaekers oeuvre genereert. En omdat die draad niet werd opgepikt in het boek *Rosas/Anne Teresa De Keersmaeker, als en slechts als verwondering*, verschenen naar aanleiding van 20 jaar Rosas. Een belangwekkend boek, een noodzakelijke inhaaloperatie, met naast grondige essays, veel fotomateriaal, interviews en persoonlijke herinneringen. Een boek dat het mooie met het diepgravende combineert, dat zowel op de salontafel als in de bibliotheek van de danstheoreticus past. Maar waarin het maatschappelijke aspect van haar werk (oorlog/vrede, man/vrouw) onderbelicht blijft.

Mannelijke improvisatie

Hoe komt het toch dat bij het uitspreken van de naam Rosas één beeld voor ogen komt: meisjes in zwarte opwaaiende jurkjes, witte slipjes aan en zware bottines, meisjes tussen kinder- en verleidingsspel? Een associatie die allang niet meer klopt binnen de evolutie van het werk van Rosas, waar sinds 1987 ook mannen meedansen. Is het omdat het vrouwbeeld complexer is? Omdat vrouwen in aantal beter vertegenwoordigd zijn? Omdat mannen veelal slechts *lonely dogs*, stoorzenders zijn? Volgens Pieter T’Jonck is het pas in *Bitches Brew/Tacoma Narrows* (2003), op jazzmuziek van Miles Davis, dat niet de vrouwen maar de mannen de dans leiden.⁴ Zou muziek die zich leent tot improvisatie vooral mannelijke dansers aanspreken? In *Bitches Brew* is het een man, dj Salva Sanchis, die vanachter zijn mengtafel muziek en dans stuurt. Tegelijkertijd zijn de twee *leading roles* in de muziek, Miles Davis en Wayne Shorter, gekoppeld aan twee mannelijke dansers, Igor Shyshko en Salva Sanchis. En voor het eerst staan er bijna evenveel mannen als vrouwen op de scène. Ramsay Burt spreekt in *The Male Dancer* van een dubbelzinnige relatie tussen gender en (contact)improvisatie. Veelal wordt deze danstechniek gezien als een vorm van meer gelijkheid op de scène: man kan vloeiend dansen, vrouw krachtig, de twee kunnen samen dansen zonder seksuele connotaties op te roepen. Maar volgens Ramsay Burt wordt het traditionele genderonderscheid vaak versterkt in plaats van ondermijnd. Onder het mom van seksneutraliteit wordt mannelijkheid immers de impliciete norm, waardoor vooral vrouwen andere, energiekere, bewegingen uitvoeren.

Ook in *Woud* (1996) is er sprake van een relatie tussen muziek, dans en gender. Vertrekkende van het zeemzoet romantische verhaal van Schönbergs *Verklärte Nacht* zet De Keersmaeker hier de meest klassieke man-vrouwverhoudingen uit haar hele carrière op scène. Hoewel er wordt afgestapt van een narratieve lijn door de ontubbeling in koppels